

PADJANGKO

EEN
TORADJA
„BOEFJE”

A.M. SCHUUT-MANSVELT

DE ZENDELINGSWONING TE KOEKOE (IN POSSO)

Het huis van den Zendeling staat op een mooi plekje. Het is de wal van het vroegere dorp. Die wal was dicht begroeid met bamboe, om het den vijand zoo lastig mogelijk te maken, binnen te komen. In oorlogstijd plaatste men boven in de takken van de hooge boomen, die ook op den wal geplant waren, een ouderwetsch kanon. Men hoopte dat als het kanon werd afgevuurd, de vijand door den schrik al en den loop zou gaan.

PADJANGKO

EEN TORADJA-„BOEFJE”

DOOR

A. M. SCHUYT—MANSVELT

Met een „woord vooraf” van
Dr A. L. B. C. KRUYT
:: en tien Illustraties ::

UITGEGEVEN DOOR DEN „BOEKHANDEL VAN
DEN ZENDINGSSTUDIE RAAD” TE DEN HAAG

EEN WOORD VOORAF

Voordat het Nederlandsche Gouvernement in 1905 orde op de zaken in Posso kwam stellen, waren er veel slaven in dit land. Hun lot was niet zoo hard als dat van de neger-slaven in Amerika, van wie wij gewend zijn te hooren; maar ze hadden het toch lang niet prettig.

Het meeste medelijden wekten steeds de kinderen van slaven in mij op. Een volwassen slaaf werd nogal eens ontzien, maar voor een kind nam men zich gewoonlijk niets in acht.

De kleine slaven hadden dan ook als regel geen liefde voor hun meesters; alleen vrees hield hen in bedwang. En wanneer zij in schrale tijden honger moesten lijden, omdat er niet genoeg overbleef wanneer de eigen kinderen hun aandeel van den maaltijd hadden gehad, is het niet te verwonderen, dat de jonge hersens op allerlei wijzen geoefend werden om zich op slinksche manier van een of ander meester te maken om den honger te stillen.

De omstandigheden waaronder zulke slavenkinderen opgroeiden, dwongen er hen als het ware toe den

verkeerden weg op te gaan. Volwassen geworden, waren velen hunner tot brutale, onbetrouwbare menschen opgegroeid.

In Posso is de slavernij nu afgeschaft, en de Bestuursambtenaren doen ook al hun best om aan deze nare toestanden een eind te maken. Maar dit neemt niet weg, dat de Possoërs hun denkbeelden over het houden van slaven niet zoo dadelijk kunnen veranderen, en dat er nog veel ongerechtigheid gebeurt.

Van een van deze verwaarloosde kereltjes wordt in de achterstaande bladzijden verhaald. De Heer en Mevrouw SCHUYT hadden PADJANGKO ontdekt, en zij begrepen dat de jongen uit zijn omgeving moest worden verwijderd. Liefderijk werd hij bij hen opgenomen.

Maar liefhebben beteekent niet maar „lief doen”, of „medelijden hebben”, of „zacht zijn”. Liefde moet meermalen „hard” zijn, als daar een kwaad moet worden uitgerukt.

Daar uit den aard der zaak voornamelijk Mevrouw SCHUYT de opvoeding van PADJANGKO ter hand heeft genomen, kon zij het best daarvan een en ander vertellen. En zij heeft dit op zulk eene wijze gedaan, dat PADJANGKO voor u zal gaan leven, en dat gij onwillekeurig voor hem mee zult bidden, opdat hij behouden moge *blijven*.

Dit boekje zal ongetwijfeld zijn weg vinden. Dit zou mij zeer verheugen, ook om de volgende reden: de opbrengst komt ten goede aan het fonds voor een toekomstig ziekenhuis in Possoland.

ALB. C. KRUYT

WAAR PADJANGKO VANDAAN KWAM EN WIE HIJ WAS

PADJANGKO'S vader was een slaaf en zijn moeder een slavin. Van zijn vader weet ik niet anders te vertellen dan dat hij lui was, dat men niet van hem hield, en dat hij gestorven is toen PADJANGKO nog een kleine jongen was.

Zijn moeder leeft nog, en is weer hertrouwd met een man van *Tagoloe*, een dorp dat dicht bij het *Posso*-strand ligt. Ze staat echter bekend als een slechte vrouw, onbetrouwbaar en leugenachtig.

Al was ze een slavin, toch zou ze het niet zoo zwaar gehad hebben in 't huis van haar heer en meester, als ze zich had gedragen als een goede slavin¹⁾.

„Als alle slavinnen zóó waren als PADJANGKO'S

1) Toen het houden van slaven aan onze Toradja's door het gouvernement verboden werd, was men daarmee lang niet ingenomen. De slavenstand natuurlijk wel; doch vele slaven waren zóó gehecht aan hun meesters, dat ze vanzelf bij hen bleven, al was het dan onder een anderen naam; ze dachten er niet over van hen weg te gaan.

De slavenhouders (sters) kwamen wel eens bij ons hun nood klagen, en pruttelden over dat voor hen minder prettig verbod. Zij klaagden dan: „Die altijd ons eigendom zijn geweest, en die van ouder op ouder slaaf waren, zijn nu vrij. Ze bouwen nu zelf een huis tegenover het onze! Dat is voor ons zwaar te verteren!”

moeder", zei mij eens haar meesteres, „dan zou 't mij niets kunnen schelen dat we geen slaven meer mogen houden; want zij is een slechte vrouw en d'r zoontje is nog slechter!"

Nu kennen wij echter de meesteres van PADJANGKO heel goed, ja beter nog dan zijn moeder; 't is een liefdelooze, harde, hoogmoedige heidin. Dus wie weet, als PADJANGKO'S ouders eens een betere meesteres hadden gehad, of ze dan niet anders zouden zijn geweest. *Wij* weten 't niet, doch zeker is het, dat PADJANGKO van zijn moeder weinig goeds leerde, en door zijn meesteres van zijn geboorte af werd geminacht en verwaarloosd.

Geen wonder dat PADJANGKO opgroeide als een zeer ongehoorzame en stoute jongen, met wien haast niemand kon omgaan. Zusjes of broertjes had hij niet, maar vriendjes en vriendinnetjes waren er toch genoeg in het dorp, waar hij mee kon spelen.

Van spelen hield PADJANGKO net als elk kind. Koken „voor de grap" is een van de heerlijkste spelletjes die je maar bedenken kunt, voor kleine *Toradja*-jongens evengoed als meisjes.

Laten wij hen eens bezig zien. Een leege klapperdop is dan de kookpan. Onder de schaduw van een grooten boom gaat men zitten. Met vaders of moeders hakmes slaat men takjes van de struiken af, voor brandhout. Steentjes, blaadjes, jonge vruchtjes van struiken, en kluitjes aarde, is 't eten dat ze zullen koken.

Een klein meisje zit heel gewichtig 't vuur aan te blazen en doet net of 't hout verschrikkelijk rookt: pfff, pfff, zij sluit daarbij d'r oogen half dicht en draait haar hoofdje half op zij, opdat de „rook” niet op haar oogjes zal slaan. Is de rook nu wat bedaard, dan neemt ze een lang bamboetje, licht het stukje pisangblad op, dat ze boven op den klapperdop heeft gelegd, en doet net of de stoom uit de kookpot zoo heet is! Daarna roert ze met het bamboetje in de kookpan en zegt tegen één van de kleine jongens die er ook omheen zitten: „allo! geef wat brandhout”, en tegen een ander: „zout!” Onmiddellijk geeft men haar het zout, en meer hout wordt er bij 't vuurtje geschoven. Dan gaan ze weer allen om 't vuur zitten in afwachting tot alles „gaar” is. Af en toe wordt nog eens in de pan geroerd, en is 't eten gaar, dan wordt 't zaakje verdeeld. En wat smullen ze dan lekker in hun verbeelding!

Ook met andere spelletjes kon PADJANGKO meedoen als de beste. Ik zal trachten weer te geven, wat ik eens zag spelen.

Eenige kleine meisjes zaten elkaar ondeugend wat in 't oor te fluisteren. De jongens, die op een afstand stonden, en onder wie ook PADJANGKO, vroegen: „Wat zeg jullie daar? Zeg 't ons ook!” — „Niet zeggen, niet zeggen!” zeiden de meisjes, en men kon aan de ondeugende snuitjes zien, dat ze vast besloten waren het te verzwijgen voor de jongens.

Eindelijk werden de jongens ongeduldig en één

zei: „Als jullie 't niet zeggen wilt, dan zal ik een geweer op je afschieten”.

„Eéé! riepen de meisjes: Ga je gang! Ga je gang!” De jongen, die bedreigd had, ging heusch een „geweer” halen. Het duurde een poosje tot hij terug kwam. Ik bleef in afwachting bij het troepje en dacht: wat gaat hij nu beginnen? Doch op eens hooren we: „Een, twee, drie, poef!!” Toen we in de richting van die stem keken, zagen we opzij van den wand van de keuken maar 't halve hoofd van den schutter, één oog en één arm, en den loop van 't „geweer” te voorschijn komen. „*Wadja*” (uitroep) lachten de meisjes en stoven uit elkaar: „Heusch vuur! heusch vuur!”

Ik liep op den schutter toe, om eens te zien wat hij had uitgehaald. Hij had een versche bamboe genomen, in den mond van 't „geweer” een natte prop kokoshaar¹⁾ gestopt, een stukje brandend houtskool in 't midden gestoken, en daarop weer een prop nat kokoshaar. Als hij nu blies in den bamboe, die bijna een meter lang was, dan kwam er een dikke rookwolk uit.

Vogeltjes vangen op lijmstokjes is een uiterst geduldwerkje. PADJANGKO gaf in het dagelijksche leven niet den indruk van een geduldige jongen te zijn. Doch jonge papegaaien op een stok lijmen, en rijstdiefjes vangen, dat vond hij een heerlijk tijdverdrijf. Uren lang kon hij doodstil op een grooten boomtak liggen loeren, als de kat op een muis. Maar als hij dan ook eindelijk

1) Van kokos-haar of — vezels maakt men in Holland vloermatten.

een vogeltje had, dan hief hij zoo'n vervaarlijke
krijgskreet aan, dat alle andere vogels, die in den
boom zaten, van den schrik wegvlogen.

PADJANGKO had een eigenaardige gewoonte voor
zoo'n kleinen jongen. Of hij uit of in zijn humeur
was, dikwijls kon hij hardop in zichzelf praten; soms
kon men alles verstaan. Toen hij b.v. een rijstdiefje te
pakken had, hoorde ik hem zeggen: „Ik heb je, ik heb je!
'k Heb lang op je geloerd; je bent wel een mooi vogeltje,
maar toch rooster ik je en eet je op. Je bent klein,
maar vet! Je bent slecht; jij en je familie bent de
grootste plaag in onze tuinen; als we jullie niet ver-
jagen van onze rijstvelden, dan eten jullie onze rijst
al op, voor ze nog rijp is”.

PADJANGKO GAAT NAAR SCHOOL EN KOMT
BIJ ONS IN HUIS

Toen PADJANGKO als „boefje” in zijn familiedorp rondsloenterde, was hij zelden lang achtereen thuis. 's Nachts haast nocit. Meestal sliep hij in 't bosch of in de tuinen buiten het dorp. Op de gekste schuilplaatsjes was hij soms te vinden. Maar zoo nu en dan verscheen hij weer eens, en o schrik dan ondervonden de menschen het ook. Hij kroop als een aap overal in; nam uit de rijstschuren net zooveel rijst als hij dragen kon, en zoo zorgde hij wel dat hij niet omkwam van den honger.

De menschen hier in de bergen van *Posso* kunnen niet 't heele jaar rijst eten, maar moeten soms ook maïs of sago voor lief nemen. De rijst is echter het lekkerste, en dat vond PADJANGKO ook.

Kreeg hij nu sago of harde maïs, dan liet hij die stil liggen, sloop 't huis uit, en nam daarvoor in de plaats rijst. „Want”, zei hij dan later tegen zijn vriendjes, „wat ik steel is veel lekkerder dan wat ze mij geven, en ik ben zóó handig, ze krijgen me toch niet!”

PADJANGKO had toen nog niet van God gehoord en wist niet dat stelen zonde is.

Jonge maïs, daar hield hij erg veel van. Nu, dat is ook werkelijk lekker, vooral geroosterd. Als nu de jonge maïskolven in de tuinen groot genoeg waren, dat ze gegeten konden worden, dan zag men PADJANGKO weken achtereen niet verschijnen. Hij kroop dan als 't donker was langs de tuinen op handen en voeten om de jonge vruchten te plukken en werd dan dikwijls voor een jong varken of aap aangezien. En daar was het PADJANGKO ook om te doen; hij wilde niet graag dat de menschen die dag en nacht de tuinen bewaken om er de wilde varkens of apen uit te houden, hem zouden betrappen. De lust om het kwade te doen en het voordeel dat hij er van had, maakten hem steeds moediger, maar ach, ook slechter!

't Werd tijd dat PADJANGKO op school kwam. Hij kon reeds met zijn rechterhand over zijn hoofd heen zijn linkeroor bereiken. En dat is voor den meester en de ouders bij ons, steeds een bewijs, dat de kinderen ongeveer 6 jaar oud zijn. Maar PADJANGKO was ouder dan zes jaar en zeker wel ruim acht jaar, toen hij op school kwam; hij is een bijzonder klein kereltje, zooals op de plaatjes te zien is.

PADJANGKO was graag op school; maar toch was hij niet als andere kinderen. Als hij b.v. onder schooltijd lust had om te gaan visschen, dan wist hij er wel wat op te vinden, dat hij om de één of andere reden eventjes uit de klas mocht. Maar dan zagen ze hem niet meer verschijnen.

Toen dat meer dan eens gebeurd was, ging de meester hem eens na een half uurtje zoeken, en vond hem toen heusch aan den kant van een klein bergstroompje. „Wat doe je daar PADJANGKO? Is hier je plaats?” PADJANGKO die er niet aan gedacht had, dat men hem zou komen zoeken, schrikte bij 't hooren van meesters stem zóó, dat hij met den uitroep „ik heb er drie” tegelijk de drie gevangen vischjes weer in 't water liet vallen.

Hoewel PADJANGKO nu reeds ruim een jaar school ging en van den meester leerde dat stelen zonde is, veranderde hij niets; ja hij werd steeds ondeugender, zoodat op een keer de „burgemeester” van het dorp waar hij woonde, met den Goeroe over den deugniet kwam praten.

„Wat moeten wij toch met dien jongen aanvangen; hij ontziet niemand meer en hij steelt nu ook al geld en spiegeltjes en doosjes uit de zakken van de menschen. Slaan helpt niet meer; hij heeft al zooveel klappen gehad; daar voelt hij niets meer van. Ik verzeker U, als de Kompani¹⁾ er niet was, we hadden dien jongen reeds lang vermoord. Mogen we hem maar naar de gevangenis te *Posso* brengen?”

„Zoo'n jongen als PADJANGKO”, verzekerde ons het dorpshef, zouden we vroegen in 't bosch gelokt hebben”²⁾. We zouden hem dan eenvoudig dicht bij een

1) *Kompani* of *Koempania* is verbastering van het woord (Ned. Oost Ind.) *Compagnie*. Dit woord gebruikt de inlander nog steeds als hij van onze regeering („Gouvernement”) in Indië spreekt.

2) Om onnoodige opschudding in 't dorp te vermijden en aan de wraak van zijn ouders te ontkomen.

ANNIE EN SIENTJE SCHUYT, TOEN PADJANGKO BIJ ONS
IN HUIS KWAM

grooten boom hebben vastgebonden; wij hadden dan den boom omgekapt en hem bovenop den jongen laten neervallen. We hadden hem dan bij z'n ouders kunnen brengen, met de boodschap dat er een ongeluk in 't bosch gebeurd was . . . en weg zou dan de lastpost geweest zijn".

Wreed nietwaar! Men deed dit destijds ook wel met groote menschen, als men iemand om de een of andere reden uit den weg wilde ruimen.

Op de vraag van het dorpshef had de meester geen antwoord durven geven. Hij vroeg daarom aan *ons* of het goed was dat ze den jongen naar *Posso* brachten. Onlangs had de meester hem reeds gestraft door hem met zijn handen vast te binden aan een paal onder de rijtschuur. Dienzelfden avond ging ik met mijn kinderen wandelen en kwam langs de rijtschuur, waar ik tot mijn leedwezen dien kleinen „boef" weer zag zitten.

„O! PADJANGKO", kon ik niet nalaten te zeggen, „schaam je je niet?" — „Ja", zei hij, „ik ben verlegen"! Ik kreeg diep medelijden met den deugniet en dacht: als jij misschien een goeden vader en moeder hadt die voor je zorgden, dan zou je toch misschien niet zoo'n slechte jongen willen zijn.

Een paar dagen later vond ik hem op het school-erf bezig mais te roosteren. Weer maakte ik een praatje met hem en vroeg: „PADJANGKO, als je alle dagen genoeg rijst van me krijgt, zal je dan ook nog stelen?"

„Neen", was 't korte antwoord.

„Nu, menheer en ik, hebben samen er over gespro-

ken, dat wij eens vier weken voor je willen zorgen; maar dan moet je ook bij ons komen wonen, en je mag nergens meer heen gaan of je moet 't ons eerst vragen”.

„Da's goed”, zei hij, „dat wil ik wel; mag ik nu maar met U mee gaan?”

Ik had geen tijd om me te bedenken, en zonder dat ik 't zelf goed wist, had ik „ja” gezegd.

Op eens stond PADJANGKO van den grond op, en gaf zijn half geroosterde maisvrucht aan een vriendje naast hem. Met een vroolijk lachend gezicht trok hij zijn schaamgordeltje recht (een baadje of broek droeg hij toen nog niet), en liep voor mij uit, den weg op naar ons erf. Terwijl ik achter hem aan liep, dacht ik: wat ben je toch een vieze, vuile jongen, bah! — Hij zat onder den modder en het roet.

Toen we thuis waren, gaf ik hem allereerst een stuk zeep om zich te wasschen; en toen hij klaar was kreeg hij een deken, een broek en een haarkam van mij. Nadat ik hem zijn bed had gewezen in het jongenshuis, bracht ik hem naar de eetkamer van onze pleegkinderen, waar de dampende rijst op tafel stond. PADJANGKO kreeg een flinke portie. Aan den keukengongen zei ik: „Padjangko *mag net zoo veel eten als hij maar zelf wil*, morgen vóór schooltijd en als hij uit school komt en om twaalf uur, en ook tusschentijds als hij nog honger heeft. Maar hij mag niets zelf nemen. Dat kan eerst als PADJANGKO beter is, geen honger meer heeft en net als jullie kan wachten tot het etenstijd is”.

Daar PADJANGKO ongewoon hongerig was, bleek ons dat hij eigenlijk ziek was; hij had malaria. Tegelijk kreeg hij nu met goed voedsel ook koortspillen (kinine) en na drie weken was ons „boefje” al een heel ander kind. Hij wilde niet meer tusschentijds eten en wilde liever „groot zijn” als de andere *moerids* (pleegkinderen).

En wat deed PADJANGKO alle dagen buiten schooltijd? „Wel — hij stond ’smorgens voor 6 uur met de anderen op, ging dan mais-pellen voor de eenden en kippen; hij moest dan ook voor het varken zorgen. Om kwart over zes trok hij een schoon baadje aan en kwam dan met de andere *moerids*, om met ons te lezen, te bidden en te zingen. Dan ontbeet PADJANGKO met een bordje rijst; ging zijn lei halen, kwam ons *tabé* (goeden dag) zeggen en stapte dan parmantig met de anderen naar de school. Als hij om 10 uur uit school kwam, kreeg hij verder allerlei werkjes te doen tot twaalf uur. Hij moest dan de dorre bladeren van ’t erf vegen en die oprapen en verbranden. Verder citroenen en andere vruchten plukken, en nog allerlei andere werkjes doen, zoodat hij weinig tijd had om kattenkwaad uit te voeren. Hij was toen ruim vijf maanden bij ons, en wilde graag bij ons blijven, en wij wilden hem wel houden. PADJANGKO was anders geworden!

Natuurlijk bleef hij een jongen als alle andere kinderen en werd heelemaal geen heilig boontje (zooals men wel eens zegt); in ’t geheel niet; als hij straf verdiende of een vermaning, dan kreeg hij die ook; maar PADJANGKO schaamde zich dan en deed zijn best om anders te worden.

De andere *moerids* hielden van PADJANGKO, en wel om een heele goede eigenschap van hem, n.l. omdat PADJANGKO ijverig is en altijd bereid om te helpen.

Hier op het plaatje staat hij met een bosje vischjes in zijn hand, die hij aan een touwtje heeft geregen. Met een lachend gezicht bracht hij ze ons; hij had ze in zijn vrijen tijd gevangen. We zaten aan tafel aan 'tmiddagmaal, toen er geklopt werd, en op mijn „ja” — kwam PADJANGKO met de vischjes binnen en zei: die zijn voor U, *ik* heb ze gevangen! Vroeger zou ons vriendje de vischjes voor zich zelf gehouden hebben, om ze op een verborgen plekje zelf op te eten; thans had hij aan anderen leeren denken.

„Wacht PADJANGKO”, zeiden wij, „straks moet je terug komen, dan zullen we een plaatje van je maken, En hier is hij nu, met lachend gezicht; de vischjes heeft hij in zijn linkerhand.

Nu moet ik hier nog aan toe voegen, dat de meester en zijn familie dachten dat PADJANGKO altijd wel zoo'n klein dwergje zou blijven. Maar wij konden dit niet goed gelooven, hoewel we er ook wel een beetje bang voor waren. We hebben toen echter eens een streepje gezet op één der deurposten om te zien of PADJANGKO groeide en toen we eenigen tijd daarna weer eens zijn maat opnamen, zagen wij dat hij heusch 2 cM. langer geworden was. Wie weet dus wat een flinke, sterke man hij nog worden kan.

EN HIER IS PADJANGKO NU MET LACHEND GEZICHT. DE VISCHJES
HEEFT HIJ IN ZIJN LINKERHAND . . . (BLZ 19)

PADJANGKO LEERT ZICH WASSCHEN

Een half jaar ging voorbij, voordat we PADJANGKO weer eens bij de post van de deur zetten, om te zien of hij gegroeid was. Ja hoor, tot onze blijdschap 7 cM., en als 't mogelijk was dat we hem ook in de breedte nauwkeurig konden beschrijven, dan zou men kunnen zien hoe dik en stevig die kleine „boef” er toen uit zag.

Misschien zijn er onder de lezers of lezeressen die verwonderd vragen: Hé, noemt u PADJANGKO nu nog „boefje”? Ja helaas, hoewel PADJANGKO veel goeds had aangeleerd, was er toen nog veel dat hij moest afleeren. Als wij niet vast hadden geloofd, dat er een beter kind — en later als hij groot is — een nuttig mensch uit hem zou groeien, dan had ik hem in dien tijd zeker met een zwaren zucht naar zijn dorp terug gezonden.

Op school gedroeg hij zich *echter reeds veel beter, en hoewel hij niet No. 1, No. 2 of 3 maar No. 8 van de klas zat, toch behoorde hij ook niet tot de domsten.

Maar hij maakte ons nog al eens verlegen tegenover den meester! Dat kwam zóó. Hier op *Koekoe* hebben

wij het heel druk. 's Morgens tegen 7 uur komen de *moerids* altijd even, vóór ze naar school gaan, goeden dag zeggen. Waren we dan bezig met andere menschen of met 't helpen van zieken, dan probeerde PADJANGKO vaak ons te foppen, in de hoop dat we hem niet zouden zien als hij met vuile kleeren naar school ging. Voor de school hebben onze jongens altijd een netter pakje, dan wanneer ze hier op 't erf of in de keuken werken.

't Is hier in Indië zoo geheel anders dan in Holland, vooral hier in 't binnenland. Een waschman of vrouw kennen we hier niet; onze jongens moeten zelf hun broek en baadje uitwasschen aan het beekje of in de rivier; de meisjes al net eender. Elke 14 dagen krijgt ieder een stuk zeep. PADJANGKO kreeg dit vanzelf ook. Maar wat deed hij nu? Hij pakte het stuk zeep netjes in een papiertje, gebruikte het af en toe eens, en stópte 't dan weer in zijn kist. Er waren wel schoolvrindjes, die hij graag eens wat geven wilde; als hij dan weer een nieuw stuk van me kreeg, was 't oude verdwenen. Waar hij dat liet? In geen geval had hij 't opgebruikt om zijn kleeren er mee schoon te wasschen.

Op een morgen had ik gezien, hoe PADJANGKO al omkijkende, bang als hij was dat ik hem zien zou, de poort van ons erf uit sloop. Ha, dacht ik, nu zal ik je wel krijgen ventje! Ik vroeg nog aan een van de meisjes: „Waarom is PADJANGKO niet goeien dag komen zeggen”. Zij antwoordde: „Hij durft zeker niet mevrouw; hij heeft zijn schoolkleeren niet uitgewasschen”.

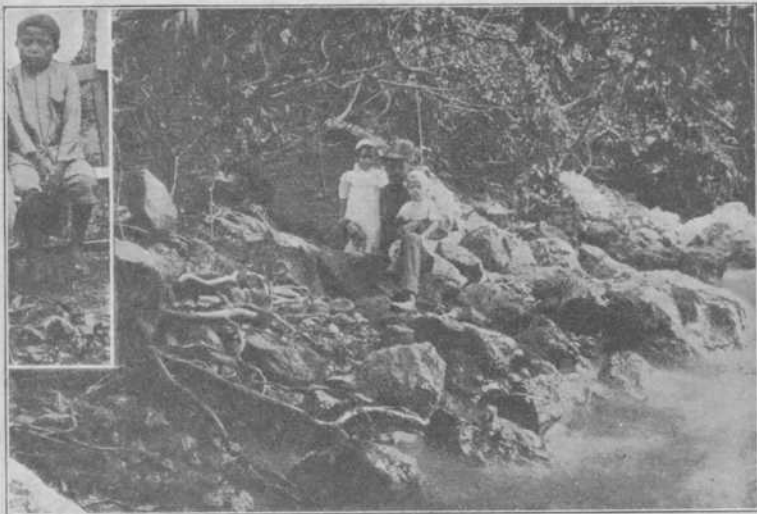
„Dat is wat moois”, zei ik, „dat is heelemaal niet goed van PADJANGKO”. Ik liet hem terstond terug halen en zond hem naar de jongenskamer om zijn andere pak aan te trekken en om zich te wasschen. Want o wat zag hij er dien morgen vuil en zwart uit. Hij had, na de bijbellezing, het eten voor 't varken gekookt en het dien morgen vroeg al boven 't vuur gezet. Maar 't brandhout was nat geregend en daardoor rookte het natte hout erg; zoo kwam het, zei hij, dat hij zoo zwart was geworden.

Al kon PADJANGKO nu niet helpen dat hij zooveel roet op zijn gezicht en handen had, hij kon 't wèl helpen dat hij zóó naar school wilde gaan.

Een uurtje nadat ik aan PADJANGKO had gezegd dat hij zich moest gaan wasschen en naar school gaan, kwam een meisje me vertellen, dat onze bengel de arrowroot stond te wieden! Wel, dacht ik, wat scheelt PADJANGKO nu; ik meende dat hij al weer lang in de school was! — Toen ik hem met een donker gezicht vroeg, waarom hij zoo deed, begon hij te huilen en zei: „'t Water is zoo koud!”

Ik nam hem zelf bij een hand en bracht hem naar school. Aan den meester moest ik zeggen, dat ik erg verlegen was dat PADJANGKO meer dan een uur te laat op school kwam, en dat hij zich bovendien nog niet eens gewasschen had ook. 'k Vroeg gelijk aan den meester of PADJANGKO nu éérst mocht gaan baden. „Laat *ik* hem maar eens wasschen, mevrouw”, zei de meester en tegelijk nam hij den zondaar mee naar 't beekje dat vlak achter de school stroomt.

Ik kon niet verhinderen, dat de kinderen hem hartelijk uitlachten. 't Was ook een potsierlijk gezicht. De meester trok zijn jas uit, en ging aan 't werk. En hoe PADJANGKO ook schreeuwde en te keer ging, hij kreeg ditmaal een goede beurt.

AAN DEN OEVER VAN DE POSSO-RIVIER.
In het midden de Zendeling met zijn beide dochtertjes. In den linker
bovenhoek een portret van PADJANGKO als *schooljongen*

PADJANGKO ONDERVINDT DAT WERKEN VOOR SPELEN MOET GAAN

Toen we een half jaar verder waren, was er weer heel wat met PADJANGKO voorgevallen. In de maand November waren we allen, dus ook onze pleegkinderen, voor eenige weken te *Tentèna*. Daar had PADJANGKO een leventje! 't Huisje, dat we bewoonden was klein; bijgevolg was er veel minder werk te doen. 't Erf is door de familie *Adriani* verlaten, en daar er voorloopig nog niets van bekend is, wanneer huis en erf weer bewoond zullen worden, groeit 't onkruid er welig. Alleen, de vruchtboomen en de bloemen moeten onze pleegkinderen geregeld onderhouden, als wij te *Tentèna* zijn.

Vlak tegenover 't huis is de uitvloeijing van 't Posso-meer. PADJANGKO, die in *Koekoe* zoo bang was voor 't „natte” koude bronwater, zwom in 't Posso-meer als een visch! Veel langer dan noodig, ja dan mij lief was, besteedde PADJANGKO dáár zijn tijd, om zijn kleeren te wasschen en zich te baden.

Met zijn kalen bol in de brandende zon, kon hij uren aan den oever van 't meer doorbrengen, om

jonge vischjes te vangen. Hij vergat dan 't werk dat ik hem had opgedragen, ja zelfs 't etensuur! Daarvoor heeft PADJANGKO dan heel wat vermaningen gehad, want hij was op dat punt erg vergeetachtig. Om hem het gehoorzamen gemakkelijk te maken, gaf ik hem toen geregeld werk in huis, en dat bestond uit: 's morgens vóór het bijbellezen den vloer vegen van de achtergalerij en tafeldekken voor 't ontbijt; na 't ontbijt, kopjes wasschen en helpen 't brooddeeg kloppen; de broodbakken met olie insmeren, groenten schoonmaken voor „koki”¹⁾ en al zulke kleinigheden meer.

Eerst heeft hij een paar weken te *Tentèna* school gegaan; maar dan bleef hij zóó onmogelijk lang weg! De school is een kwartier van 't huis af. Als hij om zeven uur vertrok, kwam hij over twaalf pas weer terug. Hij beloofde telkens weer aan den tijd te zullen denken, maar 't hielp niet. Als hij aan 't spelen was met zijn vriendjes, vergat hij alle goede voornemens. In Holland gaan de scholen om negen uur aan en om twaalf uur uit. Bij ons hier is 't om twaalf uur veel te warm en gaan de scholen om zeven uur of om half acht aan en om tien uur, half elf, uit.

Begin December moesten wij PADJANGKO alleen terugzenden naar *Koekoe*, met nog twee van onze huisjongens. Want wij zouden een groote, vermoeiende reis gaan maken, waarom PADJANGKO onmogelijk met ons mee kon gaan. Maar met een gerust hart lieten

1) Spreek uit: Kokki. Naam in Indië voor de vrouw die 't eten kookt.

wij hem over aan de zorgen van onze *Njora*¹⁾, die met nog enkele *moerids* te *Koekoe* bleef, om voor een en ander te zorgen. De *Njora* is weduwe en heeft geen kinderen.

Toen de *Njora* pas bij ons was, voelde zij zich zeer aangetrokken tot PADJANGKO. Maar hij was haar te ruw; zij kon hem niet aan: al was ze vriendelijk en goed voor hem, toch deed PADJANGKO precies wat hij zelf wilde. Als zij hem werk opgaf, en 't trof toevallig dat 't naar PADJANGKO's zin was, dan gebeurde wat *Njora* wilde, maar hetzelfde werk liet hij op een anderen dag ongedaan. Als de *Njora* hem dan tot zijn plicht riep, schommelde hij met zijn waggelenden gang weg en op 't etensuur verscheen de ondeugd weer.

Toen ik na twee maanden weer te *Koekoe* terug was gekeerd, bleek mij dat PADJANGKO er niet op vooruit was gegaan. De varkens, waarvoor hij had moeten zorgen, hadden al dien tijd veel te weinig eten gekregen, en waren „zoo mager als een houtje”, zooals men wel eens zegt. De kippen waren wild en legden zelfs niet één eitje per dag. Maar zijn *boti* (aap), zag er goed uit; dien had hij intusschen kunstjes geleerd, als „salueeren” en „'t geweer presentereen”. Als PADJANGKO zijn werk af had, vonden wij 't goed, dat hij met zijn aap speelde; hij moest echter leeren, dat werken vóór spelen gaat! Daar was hij nu al groot genoeg voor.

Naar school ging PADJANGKO niet meer, maar hij

1) De *Njora* is de vrouw van den onderwijzer (*goeroe*).

kreeg gelijk met al onze pleegkinderen elken middag van 2 tot 4 uur les aan huis van een onderwijzer, die 's morgens den zendeling helpt bij zijn vele werk. Die regeling beviel ons uitstekend; want nu was PADJANGKO elken morgen tot twaalf uur rechtstreeks onder ons toezicht, en had hij minder gelegenheid om kattekwaad uit te voeren. In dien zelfden tijd leerde hij op de klok zien. Als nu de klok 's morgens 8 uur sloeg en PADJANGKO hoorde het, dan konden we hem op een wonderlijken toon, half fluisterend (zooals alleen hij 't kan) hooren tellen: één, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht! Om negen en tien uur, elf en twaalf uur, precies hetzelfde. Wij deden net of we niets merkten. Maar onderwijl ontging het ons niet, dat hij zijn werk dan liet liggen, en soms met zijn handen op zijn rug, ook wel net zooals 't uitkwam, vlak voor de klok ging staan, tot deze den laatsten slag had laten hooren. Dan draaide PADJANGKO zich om en zeide hardop voor zichzelf: 8 uur!.... of zoo laat 't dan op dat oogenblik was.

PADJANGKO MET ZIJN AAP

Een vreemd kind is die PADJANGKO toch, hij houdt veel van dieren en kon ze toch zoo onmenschelijk ruw behandelen.

Op een keer kwam onze *Njora* mij eens halen om PADJANGKO te bestraffen.

„Mevrouw kijkt u eens naar PADJANGKO”, zeide *Njora* ontsteld; „hij is bezig in de keuken een van de groote eenden dood te martelen”. — „Kunt u dat dan niet verhinderen?” vroeg ik. — „Hij luistert niet naar mij; hij is boven op den eend gaan zitten en slaat 't arme dier op z'n nek, al maar roepend: dood zal je, dood zal je!”

Ik was wel genoodzaakt om te gaan kijken. Maar toen ik in de keuken kwam, zag ik wel een eend, op den grond spartelen hijgend naar lucht, ('t dier kwam met een beetje water weer bij), maar PADJANGKO zag ik niet. — „Waar ben je?” riep ik en ging tegelijk zoeken. En waarlijk, daar stond hij om een hoek van de keuken te huilen.

„Wat mankeert je, jongen?”

„Ik heb 't land”, zei hij. „Van morgen heb ik mijn

rijst niet heelemaal opgegeten. Ik heb toen mijn bord daar op die kist gezet. Nu heb ik honger, en wil de rest opeten. Maar daar zie ik hoe de eend mijn rijst op eet, en zijn poot er midden in zet. Nu lust ik die rijst niet meer. Ik heb het land; ik heb het land!!"

Wat ik hem alzoo antwoordde, weet ik niet meer, maar wel dat ik zei: „Je bent toch een domme jongen; wie zet er nu z'n bord met rijst op een plaats, waar eenden bij kunnen komen!"

PADJANGKO hield erg veel van zijn aap. Maar o wee als de aap aldoor losbrak en ik telkens weer PADJANGKO moest laten roepen om 't dier te vangen. „O, slechte aap!" riep hij dan; „als ik niet naar je verlangde, ik sloeg je dood; maar ik houd van je en daarom zal ik voor je zorgen".

's Zondags kon men PADJANGKO haast altijd zien met zijn *boti* (aap), en menigmaal zaten beiden op den dorpel van de eetkamer tegenover elkaar. De aap deed dan zijn uiterste best om kunstjes van zijn jonge meester te leeren, die in de eene hand een lekkere banaan hield, en in de andere een stok, om de aap te dresseeren als hij al te dom deed. Ja, eens trof ik hen beiden toch met een raar werkje bezig. „Wat is dat nou PADJANGKO?" zei ik. „Dat mag niet, dat wil ik hier niet zien". — „O, zei PADJANGKO, *boti* krabt me, want 't jeukt me zoo op mijn hoofd".

Als de aap losbrak en 't er op gezet had zich niet te laten vangen, dan moesten soms alle jongens en meisjes er bij te pas komen. Dat kwam mij soms lang niet gelegen; het duurde soms wel eens meer dan

een uur eer ze met hun allen *boti* hadden gevangen. En deze, met z'n apenverstand, dacht niet anders dan dat wij allen met hem speelden, en rekte dat spelletje soms zoo lang mogelijk. Als *boti* los was, dan vernielde hij in enkele minuten soms zooveel! Vooral rijpe tomaten luste hij erg graag; in een oogenblik had hij z'n wangen volgepropt, om een en ander lekker op te peuzelen als hij weer in zijn hok zat opgesloten. Menig eenden- of kippenei stal de aap weg. Hoewel we dit niet prettig vonden, hebben we toch dikwijls hartelijk moeten lachen, als hij met een ei in zijn bek en een ei in zijn voorpoot, er op drie pooten van door ging, telkens naar ons omkijkend. Waren de jongens dicht bij hem, dan smeed hij 't ei neer en klom vlug een boom in, of tegen 't huis op om 't dak te bereiken.

Onze *boti* is dood, dat moet ik ten slotte nog even vertellen. Het beest heeft zich zelf verhangen op een Zondagmorgen. Het is zóó gegaan. De aap zat met een ring van ijzerdraad om zijn middel vast aan een touw. Nu had hij zich een wondje bezorgd aan z'n middel, waarom PADJANGKO de ring om zijn hals vast maakte, tot 't wondje zou zijn genezen. Dien Zondagmorgen om acht uur, had PADJANGKO hem wat van zijn rijst gegeven. Hij ging naar de eetkamer om zelf te eten, en toen hij terugkwam bengelde de aap aan zijn strôp. Eerst dachten we dat hij alleen maar flauw was. en PADJANGKO heeft wel meer dan een uur alles beproefd om hem weer levend te maken. Maar de aap was dood en bleef dood, tot groot verdriet van PADJANGKO.

Op een bergje achter de ziekenhuisjes woont een oude, lamme man, een voorname *Koekoeër*¹⁾. Die man was een groote vriend van PADJANGKO. Als PADJANGKO nergens te vinden was en we zonden iemand naar Grootvader MARO dan vond men hem dikwijls op diens erf, op den rug van een grooten buffel.

Eens kwam PADJANGKO een boodschap overbrengen van Grootvader MARO, Hij zei aldus: „Grootvader MARO heeft 't land; hij plant telkens maar aardvruchten voor niets; als de knollen rijp zijn komen de wilde varkens ze opeten. Hij zegt: „Als meneer met me te doen heeft laat meneer dan eens iemand geven die 's nachts onder mijn huis de wacht houdt met een geweer, om op die varkens te schieten, en — zeg gelijk aan meneer, dat *ik*, grootvader MARO, den kop van 't varken wil hebben dat geschoten wordt; vooral om z'n snuit is 't me te doen, want zijn snuit heeft maanden lang *mijn* tuin vernield”.

Natuurlijk deed de jager, die wij zonden, zijn uiterste best; ik meen zeven nachten had hij op den loer gelegen, voor hij 't wilde zwijn onder schot kon krijgen. Doch toen de jager het eindelijk geschoten had, stond PADJANGKO 's morgens vroeg al klaar, om den kop naar Grootvader MARO te brengen!

1) Koekoeër — inwoner van het dorp Koekoe.

PADJANGKO ONDER VERKEERDEN INVLOED

Op een morgen stond een klein, tener jongetje van ongeveer vijf jaar, buiten 't hek van ons erf. 's Morgens vroeg had ik het er al zien staan, maar er niet bijzonder op gelet, omdat 't zoo dikwijls gebeurt, dat kinderen en ook wel groote menschen hier wachten op hun metgezellen. Maar tegen twaalf uur zat 't kind er nog, en toen ik vroeg: „Op wie wacht je, kleine?” — zei het stumpertje: „Op niemand!”

„Wat doe je dan hier?” vroeg ik weer. „Ga dan naar huis!”

„Grootmoeder is weggeloopt”, zei 't ventje, „en 'k durf niet alleen naar huis!” Dat was wel te begrijpen, want zijn grootmoeder woont een uur hier vandaan in 't dorp *Djoëmbojo*.

„Waarom is grootmoeder doorgeloopt en heeft niet op je gewacht?” was mijn vraag. Dat wist 't kind niet. Tegelijk zag ik dat zijn gezicht vol zweren en uitslag zat, neus en mond waren haast niet te ontdekken; verder was het ventje op armen en beentjes brood-mager; maar 't had een dik malaria-buikje. De Hollandsche kinderen weten niet hoeveel kinderen er

hier in *Posso* lijden aan de koorts, die *malraia* genoemd wordt. Dat is zoo'n droevige ziekte; maar gelukkig kunnen menschen en kinderen, als ze goed *kinine* slikken, weer geheel genezen.

„Ben je ziek?” vroeg ik. PADJANGKO was intusschen me achterop geloopen en zei: „Hij heeft *toeki*”.

't Was heusch eerst niet uit te maken, wat 't kind eigenlijk had, door al 't vuil dat er dik op zat. *Toeki* is een ziekte die in Holland geloof ik weinig voorkomt; de kinderen krijgen uitslag, en die booze zweren lijken precies op een framboos; ze doen ontzettend pijn, en 't duurt veel meer dan een jaar voordat de kinderen er weer af zijn. — Nu, die kleine jongen had dan blijkbaar *toeki*; *Frambosia tropica* noemt men het met een geleerden naam.

„Ik vraag om medicijn”, zei de kleine, „opdat ik beter word, want ik ben ziek”. Wij stonden verbaasd over de vrijmoedigheid van dat kleine kereltje.

Met een stuk zeep zond ik hem naar 't water; ik droeg PADJANGKO op om 't kind wat te helpen, maar waarschuwde hem gelijk dat *toeki* besmettelijk is.

PADJANGKO vond dat een gewichtige opdracht en vervulde die uitstekend. Toen 't kind klaar was zei PADJANGKO: „Hij zegt dat hij honger heeft”. Ik zond toen PADJANGKO naar de keuken om te zien of er nog wat rijst was overgebleven en gaf hem gelijk een stukje brood.

Toen 't kind medicijnen had gehad, liet ik het door PADJANGKO naar ons ziekenhuisje brengen. Nadat deze weer bij me teruggekeerd was, zei hij

heel gewichtig tegen mij, dat die kleine jongen had gezegd: „Als Mevrouw me beter maakt, dan blijf ik altijd bij haar, net als jij!”

PADJANGKO mocht nu voortaan elken dag eten brengen aan zijn kleinen vriend, die onder goede behandeling er na een week al heel anders uitzag. PADJANGKO heeft een goed karakter en is medelijdend; hij toont dit op meer dan ééne wijze.

Invloedrijke mensen in het dorp bleken één oogje op PADJANGKO geslagen te hebben, om hem als „slaafje” voor zich in te rekenen. ’t Is wel waar, ze zouden er heusch op den duur geen plezier van hebben gehad, maar dat wisten die lui niet; als ze voor ’t oogenblik maar hulp van zoo’n kind hebben, zijn ze tevreden! Slaven mag men wel niet meer houden, doch er zijn nog genoeg mensen en kinderen, die slaaf *willen* zijn, omdat ze ’t van ouder op ouder geweest zijn.

Nu, PADJANGKO werd dan aangehaald en gepaaid met jonge maïs. Ze hadden de medelijdende trek in zijn karakter opgemerkt en trachtten daarvan nu profijt te trekken. Hij liet zich zóó door die mensen inpalmien, dat hij in zijn vrijen tijd *hun* varkens ging voeren, *hun* erf ging vegen, halve Zondagen op de trap van *hun* huis zat. Dat begon ons wel wat te hinderen, en we beletten hem een en ander, hoewel voor ons nog niet duidelijk was, wat er eigenlijk gaande was.

Maar wat gebeurde? PADJANGKO kwam wel minder dan vroeger in dat huis, waar men hem zoo aan-

haalde; maar die enkele keeren dat hij er geweest was, deed hij vreemd en kruiperig tegen de oudere *moerids*, zoodat die 't zaakje niet vertrouwden en hem op een keer, toen hij op verboden tijd 's avonds wegsloop, nagingen.

Ze hadden hem bespied! PADJANGKO was 't huis van die vrienden ingeklommen, met een pakje verborgen in zijn slaapsarong. Toen hij boven was aangekomen deed hij zijn sarong los en lei 't pakje in een hoek op de voorgalerij, waarna hij 't huis binnen ging.

De jongens die hem waren nagegaan, kropen stil de trap op en haalden 't pakje, dat hij in dien hoek had gelegd weg, om te zien wat er in zat. 't Was een pakje zout, in versche pisangbladeren gewikkeld. Daar ze begrepen dat dit niet van hem kon zijn, namen ze het mee en brachten 't rechtstreeks aan ons; PADJANGKO was gesnapt! Hij had het zout (zeker wel 4 pond) van de plank bij 't haardvuur in de keuken weggenomen, om 't aan die vrienden te geven.

En hoe was hij daarbij gekomen? Wel, niet uit zichzelf. De moeder van dat huis had 's morgens tegen hem gezegd: „Heb medelijden met me PADJANGKO, ik heb geen zout meer. Zie dat je wat zout voor me krijgt!”

Diezelfde menschen hielden niet op met op allerlei manier PADJANGKO het lastig te maken om te gehoorzamen; ze wisten heusch niet (daar zijn we van overtuigd) dat ze zoo'n gevaarlijk spel met dien jongen speelden.

Zoo was 't na die zoutgeschiedenis enkele maanden goed gegaan, maar al gauw was 't zaakje weer geheel vergeten. Als PADJANGKO knorren verdiende en die ook kreeg, liep hij weer naar zijn oude vrienden, om zich te beklagen dat hij toch zoo'n zwaar leven had! Als hij dan weer bij ons terug was gekeerd, deed hij stug en kort tegen ieder, die hem per ongeluk tegen kwam.

Met geduld wonnen we veel met PADJANGKO; maar met ons geduld mocht niet gespeeld worden.

Op een dag had hij het weer eens te bont gemaakt en zag hij er zoo onsmakelijk vies uit, dat ik zeide: „Ga naar 't water jongen en wasch je voor 't eten”. Niet ééns, maar herhaalde malen werd het hem gezegd, totdat hij schoorvoetend verdween. Maar eerst om half drie, toen de *goeroe* al een half uur had les gegeven, kwam 't heerschap, een deuntje fluitende, eindelijk terug.

Op mijn vraag: „waar ben je geweest?” ontving ik geen antwoord. Nog eens gevraagd; geen antwoord. „Waarom ben je zoolang weg gebleven?” Weer geen antwoord en met onverschillig gezicht liet hij ons praten.

Dat ging te ver! PADJANGKO moest gestraft worden; maar daar zagen wij altijd erg tegen op. Hij kan slecht tegen een ernstige bestraffing, doch ditmaal moest het. Terwijl de meester aan de anderen les gaf, moest hij in den hoek staan, met zijn handen op den rug, tot 't vier uur was. Daar had PADJANGKO echter weinig zin in; hij schaamde zich voor de anderen zóó, dat hij wilde wegloopen. Toen moest de *goeroe*

hem vastbinden, wat PADJANGKO alles behalve aangenaam vond. Hij voelde een baas boven zich en dat maakte hem haast dol van woede. Hij raasde als een jongen die zijn verstand verloren heeft, en schreeuwde o.a. dat, als hij een groote man was geweest toen de *Koempania* ('t Gouvernement) hier kwam met haar bevelen, *hij* 't niet zou hebben geduld. Hij riep: „De menschen zijn dom geweest, ze hadden op de Hollanders moeten schieten tot er geen één meer van over was gebleven”.

Dat zou *hij* gedaan hebben (als hij groot was geweest).

„De Hollanders zijn slechte menschen; ze binden je handen vast dat je niet weg kan loopen en sluiten je in een kamer op, zoodat je er zelf niet alleen uit kunt. Ik wil niet, ik wil niet, ik wil niet” riep PADJANGKO. En hij wist niet dat hij er ons zo'n groot verdriet mee deed. Toen 't eindelijk zoo ver was gekomen dat hij schreeuwde: „Ik wil naar mijn dorp terug”, leek dit ons op dat oogenblik de eenige uitweg hem eens een flinke afdoende les te laten leeren.

Twee van onze oudste jongens zonden wij met PADJANGKO werkelijk weg naar zijn dorp. Wij voegden er de boodschap bij aan 't Hoofd (den burgemeester) dat, als PADJANGKO spijt had, hij maar bij ons moest komen, dan zouden we wel weer eens met hem praten.

Maar de „burgemeester” was in die dagen nog al ziek, bijgevolg kon die niet goed op hem letten en zoo kwam het, dat PADJANGKO maar naar zijn vrienden in Koekoe was gegaan, *liever* dan naar 't huis van zijn vroegeren meester, waar men hem toch nog

als slaafje zou hebben gebruikt, terwijl hij zich nog van vroeger herinnerde, dat 't daar een allesbehalve aangenaam leventje was.

Maar 't Hoofd van zijn dorp *Djoëmbojo*, nam geen genoegen met de manier waarop hij bij ons vandaan was gegaan en door anderen werd aangehaald. Zooals ik al eerder vertelde, de hoofden hadden ons PADJANGKO toevertrouwd, omdat hij geen vader meer heeft, men hem niet baas kon, en hij van zijn moeder (zooals we gehoord hebben) eer slecht dan goed leerde. Het Hoofd eischte dus, dat hij door die menschen naar zijn eigen dorp zou worden teruggebracht. De straffen, die PADJANGKO verdiend had, nog vóór wij hem tot ons hadden genomen, en die hij niet heeft gekregen, konden nu nog toegepast worden. „Je hebt nu de *Koempania* (hier: de Hollanders) belasterd; wij ouderen zijn verlegen om 't geen je hebt gezegd; als je dit niet goed maakt, dan moet ik met je afrekenen”, sprak 't Hoofd. PADJANGKO had toen bitter gehuild en gezegd, dat hij maar één vader en één moeder had, en dat waren wij; maar dat hij nu zoo'n groote schuld op zich had geladen, dat hij ons niet meer onder de oogen dorst te komen.

Dienzelfden dag kwam het onderdorpshoofd, PADJANGKO weer bij ons terug brengen¹⁾. PADJANGKO durfde niet alleen te gaan, maar had herhaaldelijk gezegd, naar ons terug te willen, welke straf hij dan ook ontvangen zou.

1) Zie de teekening op den omslag.

PADJANGKO GAAT OP REIS NAAR PENDOLO

PADJANGKO was een een echt kind vol streken, en daardoor was het heel moeilijk om met hem om te gaan. Zooals ik reeds vertelde was hij graag te *Tentena*, evenals wij zelf en al onze *moerids*. PADJANGKO had daar onder de schooljongens dan ook zijn bijzondere vriendjes, met wie hij speelde als 't werk afgeloopen was en, met wie hij 's Zondags vooral veel omging.

Nu gebeurde het eens op een keer, dat we met enkele van onze pleegkinderen een reisje naar *Pendolo* zouden maken. Dagen van te voren was de prauw, waarmee we het meer zouden oversteken, reeds besteld en alles voor de reis in orde gemaakt, en afgesproken wie er mee zouden gaan en wie thuis zouden blijven. Vanzelf zou PADJANGKO met ons mee, omdat hij heel goed wist, dat hij zich nog niet zóó kon gedragen, dat we hem met enkele der jongere *moerids* konden achterlaten om op de paarden en een en ander te passen. De oudste *moerids* zouden meegaan om te roeien.

Afgesproken was dus, dat PADJANGKO ons zou vergezellen naar *Pendolo*. We zouden midden in den nacht vertrekken bij helder maanlicht.

De wekker liep op den juisten tijd af; de kinderen werden uit hun bedje gehaald, lekker warm aangekleed en toen ze een kom warme melk op hadden, sloten wij ons huisje en zochten de prauw op, die vlak voor 't huis met de roeiers reeds op ons wachtte.

„Waar zijn de jongens?” vroeg ik bij 't verlaten van 't erf aan een onzer meisjes. „O, die zijn al bij de prauw, mevrouw”, was 't antwoord.

Bij de prauw gekomen, vroeg mijnheer nog eens of allen er waren, maar kwam daar te weten, dat PADJANGKO er niet was.

„Waar is PADJANGKO dān?” vroegen wij.

„Dat weten we niet”, was 't antwoord van de oudste jongens. „Gisterenavond schijnt hij met het donker weggelopen te zijn en zich nu verstopt te hebben. We kunnen hem nergens vinden”. — „Dat had jullie me wel eens eerder mogen vertellen”, zei ik niet weinig ontstemd; „een mooie grap! — Allemaal zoeken, totdat jullie hem gevonden hebt!”

Wij gingen maar vast op onze plaats in 't bootje zitten. Bijna een uur hadden we ontevreden zitten wachten, totdat eindelijk de jongens, die in 't dorp waren gaan zoeken, terug kwamen; doch — zonder PADJANGKO. Bij den *goeroe*, in de school, in 't huis van zijn vrindjes, nergens was die ondeugende bengel te vinden.

Daar zal toch niets met hem gebeurd zijn, vroeg ik me ten slotte verwijtend af. Misschien is hij gisteren avond in een dwaze bui naar 't meer gegaan om 't een of ander, en is hij toen door een krokodil gepakt.

Allerlei haalde ik me op dat oogenblik in 't hoofd.

Nu ging de Vader des huizes zelf nog eens met een lantaarn op zoek, vergezeld van een paar onzer mannen (roeiers). Overal werd gezocht, in de leegstaande huizen van de fam. ADRIANI, onder 't huis, op de trappen, in de keuken, ja waar al niet! Maar zonder PADJANGKO kwamen ze terug. De Zendeling keek op zijn horloge en zei: „Ja, we hebben nu bijna twee uur naar dien jongen gezocht; 't is nu wel welletjes, laat ons maar vertrekken”.

Op eens schoot me te binnen, dat hij misschien in de tuinhut van de schoolkinderen zou zijn gaan slapen. Weer ging de zendeling er op uit, om met de lantaarn te zien of PADJANGKO daar was. En ja hoor; aan 't rumoer merkten we al gauw, dat ze den bengel hadden gevonden.

Hè, ik slaakte een zucht van verlichting! Maar wat had hij ons allen in een vervelende stemming gebracht. Onze roeiers mopperden niet weinig. Ik behoefde er niet veel meer aan toe te voegen, want hij kreeg van elk om beurten een grauw of snauw. Totdat ik eindelijk tusschen beide kwam, en zei: „Geef me dat blik met kaakjes eens aan; we zijn allen flauw geworden van 't zoeken naar PADJANGKO”. — Ik gaf ieder een handje met kaakjes; doch één ondeugende jongen kreeg niets!

Na een uurtje begon het dag te worden, en toen 't goed licht was, keek ik eens naar PADJANGKO, die nog altijd in z'n hoekje in de prauw zat. De tranen biggelden hem langs zijn wangen. 'k Geloof en hoop maar, dat hij er spijt van had.

't Eerste dorp waar wij aankwamen was *Peoera*, 3 uur van *Tentena* af; daar zijn we uitgestapt en bij den *goeroe* van dat dorp blijven eten. Na 't eten reisden we weer verder tot *Tindoli*, waar wij 's middags om vier uur aankwamen.

Toen we daar goed en wel op de voorgalerij bij den *goeroe* en zijn vrouw zaten, kwam het dorps hoofd ons begroeten.

Hoe 't kwam weet ik niet recht, maar 't dorps hoofd hoorde PADJANGKO'S naam roepen. Terstond keek hij naar den jongen, die juist antwoord gaf aan iemand die hem had geroepen. Even daarna vroeg 't hoofd: „Hoe heet die jongen?” — „PADJANGKO”, zeiden wij.

„Waar komt hij vandaan?” vroeg 't Hoofd verder.

„Van 't dorp *Djoëmbojo*, een uur van *Koekoe* af”.

„Wel neen”, zei 't Hoofd, dat zal een vergissing zijn; hij zal daar niet zijn geboren”.

„Neen”, zeiden wij, „dat is ook zoo; hij is in 't vroegere dorp *Lepati* geboren; maar de menschen vandaar zijn op bevel van de *Kompania* verhuisd naar het dorp *Djoëmbojo*”.

„Ik denk dat u 't mis heeft”, zei 't Hoofd, en wij stemden toe, dat men ons dan misschien niet goed had ingelicht. En 't Hoofd ging verder en riep PADJANGKO, die eerst niet te bewegen was de trap van 't huis op te komen.

„Waar ben je geboren?” vroeg 't Hoofd. — „In het dorp *Lepati*”, antwoordde PADJANGKO. — „Leeft je moeder nog?” — „Ja”, was 't antwoord. — „Hoeveel

broers en zusjes heb je nog?" — „Niet een", zeide hij, „ik ben alleen".

„Even voor de komst van 't Gouvernement", vervolgde 't dorpshoofd tegen ons, „heb ik van een vriend van mij, een slavin met vier kinderen gekocht voor twee buffels. Maar 't jongste kind, een jongen, heb ik nooit gezien; dat heeft ze hierheen niet mee willen nemen, maar aan een van haar zusters gegeven om te verzorgen. 't Moet nu zeker van den leeftijd van PADJANGKO zijn en het is mij bekend, dat die jongen geboren is in het dorpje *Padjangko*; hoe men hem heeft genoemd weet ik niet, maar omdat hij in dat dorpje geboren is en men daar niet is blijven wonen, zal men hem wel dien naam gegeven hebben. Ik denk dus dat ik de vader van PADJANGKO ben ¹⁾!

„Zoo!" zeiden wij, „maar waar is dan de moeder?"

„Ja, die vrouw is een paar jaar geleden gestorven; anders zouden we 't haar kunnen vragen, en was in eens alles duidelijk. Haar drie kinderen leven nog, maar die kunnen ons niet inlichten; die waren toen nog te klein. Zeg PADJANGKO, dat is toch je eigen moeder niet, die je „moeder" noemt?"

„Ik weet niet beter dan dat 't mijn eigen moeder is", antwoordde PADJANGKO kort.

„Nou, dat zullen we toch eens informeeren", zei 't Hoofd toen; „dat zal je zelf niet eens weten!"

Nu kon PADJANGKO het niet langer uithouden;

1) Het dorpshoofd zeide „vader", omdat hij gaarne recht op PADJANGKO wilde laten gelden. Hij kon dit echter niet doen met te zeggen: ik ben zijn „heer", daar 't houden van slaven niet meer is toegestaan.

zijn groote, zwarte kijkers vulden zich met tranen. Ik wenkte hem stilletjes dat hij weg kon gaan en verzekerde hem later, dat hij nergens bevreemd voor behoefde te zijn; hij was bij ons veilig.

Toch hebben wij het dorpshoofd beloofd, dat wij naar een en ander zouden informeeren, en dan zou hij 't later wel hooren.

We hebben dan ook een nader onderzoek ingesteld naar de afkomst van PADJANGKO en kwamen ten slotte terecht bij de vriendin van de meesteres van PADJANGKO's moeder!

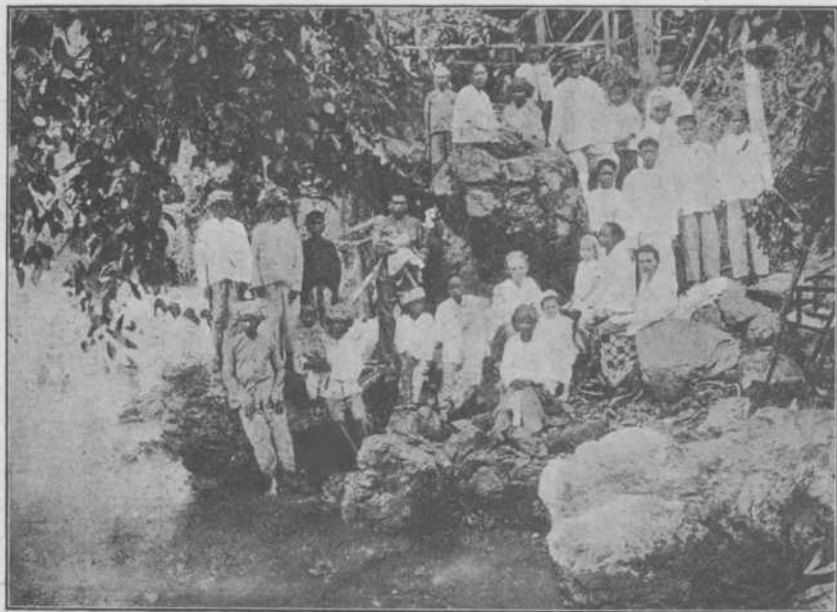
„Wat praten die lui toch”, zei die vrouw tot ons, „ik ben zelf er bij geweest toen PADJANGKO geboren werd; *ik* heb hem 't eerst in z'n wiegje gelegd. De vrouw die hij zijn moeder noemt is werkelijk *zijn eigen moeder!*”

PADJANGKO MAAKT ZICH ERG BOOS

Ter gelegenheid van den een of anderen verjaardag gingen we vroeger (toen de weg er heen nog goed was) wel eens naar den oever van de *Posso*-rivier uit „picnicken”. Dat was heerlijk en daar genoot groot en klein van.

Zoo gebeurde het eens een keer, dat ook PADJANGKO bij ons was. Een weinig vermoeid kwam PADJANGKO aan; drie kwartier achtereen loopen is voor zoo'n kort propje een heel ding. Toen we goed en wel aan den oever van de rivier zaten, was onze vrind nergens te vinden. Men riep hem meermalen en had den omtrek afgezocht, doch tevergeefs. PADJANGKO hield zich schuil in 't hooge gras, maar hoorde stellig alles; hij moest vlak bij ons zijn!

Ongeveer een uur later ontdekten de jongens hem. Hij zat op een steen in de rivier en liet zijn beenen in het water hangen. Toen ze hem riepen gaf hij eerst geen antwoord, doch toen hem ten slotte het geroep van af de brug begon te vervelen, was het: „Ik hoor jullie wel; ik zit me te baden!” — „Maak dan voort”, riep men hem terug, „we hebben al heel lang naar je gezocht”.

UIT PICNICKEN AAN DEN OEVER VAN DE POSSO-RIVIER. IN DE BOVENSTE RIJ
STAAT PADJANGKO

(Mevrouw Schuyt, de schrijfster van dit boekje zit bij het
groepje. De oudere dame is Mevrouw Adriani-Gunning.
Noot van den Z.S.R.)

Maar PADJANGKO liet de jongens praten. Dat begon hen te vervelen, en klaar of niet klaar, besloten ze hem op te pakken. Doch dat liet PADJANGKO niet toe; hij verweerde zich zoo goed hij kon; ja zelfs kwamen zijn tanden er bij te pas. Al spartelend en schreeuwend werd PADJANGKO half gekleed bij ons gebracht. We ontstelden niet weinig, toen we dat stelletje zagen aankomen. Door het bruischen van het rivierwater hadden we niet gehoord, wat er gaande was. Één jongen liet mij een wond zien, die PADJANGKO in zijn been had gebeten.

PADJANGKO had natuurlijk schuld; maar ze hadden uit zich zelf geweld gebruikt. Ik had de jongens zoo iets niet bevolen. Terwijl hij stond te beven van woede over de vernedering hem door de jongens aangedaan, en hij onderwijl de band van zijn broek vast maakte, moest ik uitspraak doen over hem. Ik meen dat ik hem vroeg of hij eindelijk klaar was met baden, en hij antwoordde „op mijn gezicht na”; waarop ik hem heenzond met te zeggen, dat hij nu eens gauw voort moest maken, want dat ik hem geroepen had. — Geen kwartier daarna kwam hij, keurig netjes gekleed vragen, waarom Mevrouw hem had geroepen.

Muizen en ratten vangen kon PADJANGKO goed; en de manier waarop hij dat deed was heusch handig voor zoo'n kleinen jongen. Veldmuizen eten de *arrowroot*¹⁾-knollen op en de ananassen; zij richten veel

1) Spreek uit: *árrorot*. De knollen bevatten een wit meel, dat versterkend is en gemakkelijk verteert.

schade aan in den tuin. Met een stok gewapend ging PADJANGKO soms er alleen op uit. Ook nam hij de poes wel mee; maar hij ving er soms zóóveel dat poes 't niet aankon. Éens zag ik dat hij, op een plaats waar hij wist dat muizennesten waren, zeven muizenkindertjes aan de poes gaf; drie groote muizen lagen bij een boom; en toen hij, met een paar vriendjes, de vierde muis te pakken kreeg, hief hij den koppensnellerskreet aan, zóó echt! dat er een rilling over m'n rug gleed, en ik onwillekeurig dacht: een echt kind van zijn vader en grootvader, die wie weet hoeveel koppen gesneld ¹⁾ hebben!

1) Koppensnellen wordt genoemd het afslaan van het hoofd van een man, vrouw of kind (van anderen stam), die men daartoe had overvallen. Het is een gebruik dat verband houdt met den Godsdienst dezer heidenen. Het Gouvernement heeft het verboden en straft overtreding van dit gebod heel streng.

PADJANGKO LEERT ZICH ZELF OVERWINNEN

Toen ik eens een paar dagen ongesteld was, viel juist het oogstfeest te *Banano* in die dagen. In het ziekenhuisje te *Koekoe* werd SOEDIPI verpleegd, de zoon van de meesteres van PADJANGKO'S moeder. SOEDIPI wist PADJANGKO telkens bij zich te krijgen om hem (misschien wel tegen een belooning) allerlei werkjes op te dragen. SOEDIPI was vrij, en weer zoo goed als hersteld, zoodat hij best een uur kon loopen om 't oogstfeest te *Banano* bij te wonen. Hij behoefde geen geleide, want er gingen van *Koekoe* genoeg menschen heen, om 't feest mee te maken. Toch vond SOEDIPI het zeker prettig om iemand bij zich te hebben, vooral iemand waardoor hij zich kon laten bedienen. En zoo kwam het, naar we vermoeden (want we zijn er nooit achter kunnen komen) dat PADJANGKO mee was gegaan.

's Avonds ontbrak PADJANGKO aan de bijeenkomst, waarmee de dag wordt geëindigd, en den heelen nacht bleef hij weg. We waren niet weinig ongerust; niemand wist ons te zeggen waar hij was.

Den volgenden morgen vroeg kwam men ons ver-

tellen, dat men PADJANGKO te *Banano* op het oogstfeest had gezien. En ja hoor, tegen tien uur in den morgen had een onzer jongens hem aan den weg zien zitten! Hij dorst stellig eerst niet te komen; maar tegen twaalf uur stond hij bij een boom voor 't huis.

Ik was heel boos op hem en zei: „Wat doe jij hier PADJANGKO, ik heb je overal laten zoeken”. Hij zei maar niets en bleef stokstijf staan. Eindelijk ging ik naar binnen en zei: „Ga jij maar weer naar *Banano* terug, ik wil jou niet meer bij de andere *moerids* houden, zulke streken zijn we hier niet gewend’.

Hij ging naar het jongenshuis. Tegen vijf uur verscheen PADJANGKO weer met een groot pak, en onder zijn arm z'n deken. Snikkende kwam hij nog goeden dag zeggen en vroeg hij of iemand mee mocht om zijn hebben en houden te helpen dragen. Ik zei kortweg: „Ja, leg maar neer wat je niet dragen kunt”. — En ik ging weer in huis.

Maar 't werd al bijna donker en nog was PADJANGKO niet weg. Wij zouden de deur sluiten voor de muggen; de lamp was reeds op; toen ik PADJANGKO voor me zag staan. Hij stak zwijgend zijn hand naar mij uit en gaf me een klein dicht gevouwen briefje. In 't kort vroeg hij ons in dat briefje vergeving en hij schreef er bij dat hij inzag, dat hij niet alleen tegenover *ons* verkeerd had gedaan, maar ook tegen *God* had gezondigd.

Met dankbaar hart liet ik PADJANGKO weer naar de jongenseetkamer gaan, en — 'k beken 't hier eerlijk — ik was heel blij, dat hij niet van ons weg ging, maar weer een overwinning op zich zelf had behaald.

Sedert was PADJANGKO weer rustig aan zijn werk en deed hij bijzonder zijn best om een en ander weer goed te maken. Hij had toen geregeld werk in huis; tafel dekken, kopjes wasschen, messen slijpen, thee-water opzetten. Ja, hij mocht wel eens een enkel keertje een kopje thee inschenken en dan voor zich zelf ook een slap kopje met veel suiker en zonder melk. Bloemen schikte hij keurig in 't glas elken dag. Alleen moest ik er erg opletten, dat hij 't water ververschte; dat vergat hij nog al eens en zonder eenig bezwaar zette hij telkens weer nieuwe bloemen in 't zelfde vuile water. Hij deed zijn best om goed te worden; hij trachtte zich in te houden als er weer een booze bui op komst was, als de jongens hem plaagden, of „'t karretje niet op een zandweg reed". 't Lukte hem niet altijd; maar af en toe waren wij er getuigen van, dat *hij* 't won en niet zijn booze hart.

PADJANGKO heeft het toen meer dan eens onder-vonden, dat als wij ernstig 't goede willen, God ons helpt, zoodat we de overwinning behalen. Al is het dan ook met telkens struikelen.

PADJANGKO IS BANG

PADJANGKO was eens, op een keer dat alle *moerids* naar een tuinfeest waren, met mij en de kinderen alleen thuis. 't Was al donker en er was geen maan, die anders zoo helder ons tropenland kan beschijnen.

Op eens hoorden we dat de paarden aan 't vechten waren. Ik schrok er van, want ik dacht aan de arme beesten, die elkaar uit nijd soms zulke leelijke wonden trappen of bijten. Ik zei: „PADJANGKO, *Napoe* is zeker losgebroken”. (Want *Napoe* (zoo heet het paard) is meestal de belhamel). „Hier is een lamp, ga eens gauw kijken en bind 't paard vast. Pak de lantaarn maar aan!” — „Ik durf niet”: en hij liet me netjes staan met de lamp.

„Wat is dat; hoe heb ik het nou met je PADJANGKO, ben jij bang voor paarden? Je gaat er altijd zoo flink mee om; ik heb vaak gezien, dat de paarden eerder bang voor jou zijn dan jij voor hen, is 't niet?”

„Ja, ik ben ook niet bang voor de paarden”, antwoordde hij, „maar ik hoor dat ze buiten op 't erf zijn, en daar durf ik niet alleen heen”.

„Wat! ook niet met de lantaarn?”

„Als de paarden op 't erf waren wel, maar in de *jopo*¹⁾, durf ik niet alleen! De oude menschen hebben altijd gezegd: als een kind in 't donker alleen in de *jopo* loopt, komt een heks (of weerwolf) op je af, die een lange vurige tong heeft, die als een halsketting om z'n hals is geslagen. Dáár ben ik bang voor, want die eten je lever op en dan ga je dood”.

„Hè, wat griezelig”, kon ik niet nalaten te zeggen. Maar ik voegde er gelijk aan toe: „Een kind van Jezus ziet zulke leelijke wezens niet, PADJANGKO; alleen kinderen die ondeugend zijn en een slecht geweten hebben, zijn bang in het donker! Ook droomen soms kinderen wel eens akelig; maar ja, dat komt dan als ze overdag erg druk hebben gespeeld, of om een andere reden”. — Het leek mij beter om op dat oogenblik PADJANGKO niet te dwingen; zelf kon ik niet van huis, omdat de kinderen nog wakker lagen en ons gesprek gehoord hadden. Doch na een uurtje kwamen de groote jongens thuis, en die hebben toen voor de paarden gezorgd.

Na dit voorval vroegen we verbaasd aan onze oudere pleegkinderen om welke reden PADJANGKO nu wel bang was, terwijl hij vroeger, vóór hij bij ons in huis kwam, zoo dikwijls alleen in 't bosch sliep. TANOË, een meisje dat hem 't best van allen kent, antwoordde (en 'k geloof dat ze gelijk had): „Dat hij vroeger niet bang was om 's nachts alleen in 't bosch te zijn, kwam misschien omdat hij door zijn groote ondeugendheid niet eens aan *zulke* dingen dacht”.

1) „Jopo”, in dit geval het hooge gras, anders het bosch.

Op een keer, toen PADJANGKO eens bezig was met onze kinderen bruine boontjes te pellen, was hij heel spraakzaam. Hij zei o. a.: „Als ze me vragen, ben je blij dat je te *Koekoe* bent, dan zeg ik altijd: wat dacht je dan! dat spreekt vanzelf!”

„Waarom ben je dan blij?” vroeg ik hem toen.

„O, om zooveel! Ik hoor en zie hier al die leelijke dingen niet die mijn moeder en ik ook en de anderen vroeger iederen dag te hooren kregen”.

„Wat was dat dan PADJANGKO, vertel me eens?”

„O, als mijn moeder niet gauw genoeg terug kwam van het brandhout halen, of het rijststampen ging te langzaam, dan kreeg ze vaak een slag met den rug van 't hakmes, of een klap met den rijststamper, en dan zei men tegelijk: „O jij! als ik dood ben zal ik jou laten afmaken, en boven mijn kist laten begraven; of: „Levend ga jij met me 't graf in, om dienst te doen als mat voor mijn kist”; of ook wel: „Ik zal zorgen dat je mijn graf moet bewaken, totdat je van honger omkomt; niemand mag je te eten geven, niemand mag tegen je spreken; je bent dan voor ieder als dood al leef je nog”.

„Waren dat maar praatjes van die oude menschen, of gebeurde dat heusch wel eens?” vroeg ik belangstellend.

„Dat gebeurde heusch!” en toen werd mij een en ander toegelicht en omschreven, met de namen van personen er bij, die nog leven, en die we goed kennen.

't Was alles vóór de komst van 't Gouvernement; dus zal ik hierover maar niet uitvoeriger vertellen. 't Was nog in die donkere tijden! Nu is 't licht ook voor de Possoërs opgegaan.

PADJANGKO ALS „PIET DE SMEERPOES"

PADJANGKO had een paar maanden verlof verkregen om naar zijn dorp te gaan en in den maïstuin van 't dorpshoofd te werken.

Voor PADJANGKO zou 't beter zijn geweest als hij maar bij ons was gebleven; maar SIENTJE en ANNIE kregen er een zusje bij. Dat kleine kindje in 't wiegje had veel zorg noodig; wie een klein broertje of zusje heeft, zal 't heel goed begrijpen, dat moeder het dan druk heeft. Gehoorzame en makkelijke kinderen zullen moeder dan 't werk kunnen verlichten; al waren 't er ook zes! Maar een zóó'n moeilijk ventje als ons „boefje", vermeerderd de zorgen. Bovendien was SIENTJE pas 6½ jaar oud en haar zusje ANNIE pas 4 jaar, en hadden we tot onzen schrik bemerkt, dat de omgang met PADJANGKO voor onze kinderen wat gevaarlijk werd.

De zendeling is dikwijls op reis, en, wanneer hij thuis is heeft hij zijn werk in een kamer buiten 't erf. Was ik zelf dus niet in staat PADJANGKO telkens weer werk te geven, dan hielp het niet veel; hij scharrelde dan van de eene kamer in de andere, liep telkens van zijn werk

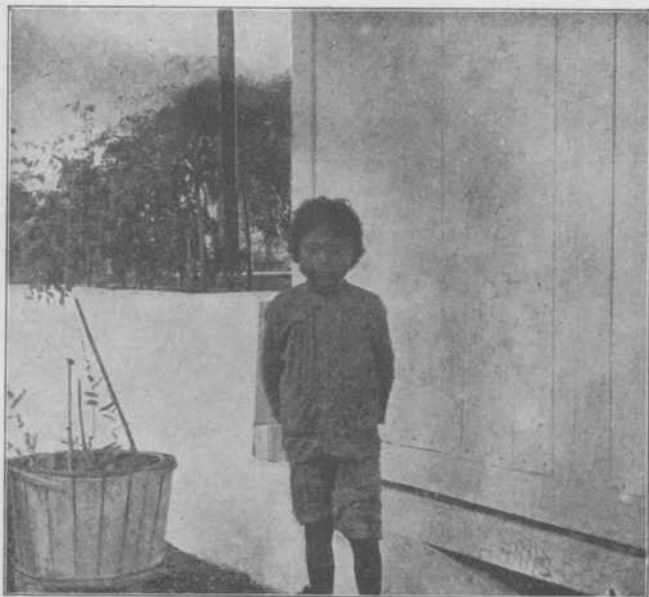
af, en luisterde of speelde dan graag met de beide zusjes, die véél van PADJANGKO hielden, maar hem ook heel leuk wisten te bevelen. „Haal dit eens voor me”, zei een van beiden dan, en PADJANGKO vloog om 't voor ze te halen. „Raap dat eens voor me op”, en weer had PADJANGKO haar wensch reeds vervuld, nog vóór ze haast uitgesproken was. — PADJANGKO vond daar niets verkeers in; maar voor SIENTJE en ANNIE was 't heelemaal niet goed, dat ze zoo'n „zwart knechtje” om en bij zich hadden. Ze moesten *zelf* hun speelgoed opbergen en hun prentenboeken verzorgen. — Er bleef ons dus wel niets anders over, dan dat PADJANGKO eenige maanden vacantie kreeg.

Het speet ons erg, dat hij nu meer dan een uur ver van ons af moest wonen en dat we hem maar af en toe eens konden zien.

Eens kwam hij bij ons, om een pak kleeven te halen dat ik hem had toegedacht. Hij gaf me heel vrijmoedig een hand. Maar o, wat schrok ik van dat handje! Nu lijk je toch heusch op „Piet de smeerpoes” dacht ik. Bah! wat een lange, zwarte nagels, één cM. haast over de vingers gegroeid! En wat een vieze lange, verwarde haren! En dan dat gezicht en die ooren! — De kleeven die hij aan had, zal ik maar niet eens nader beschrijven.

Ach, zuchtte ik, hij vergeet weer alles wat we hem hebben geleerd.

Maar het dorpshoofd verzekerde ons, dat hij gelukkig geen vermaning of brommen verdiende; hij zorgde goed voor den maïstuin en hield er goed de varkens uit, en ook 't onkruid, voor zoover zijn krachten reikten.

NU LIJK JE TOCH HEUSCH OP „PIET DE SMEERPOES”
DACHT IK . . . BLZ. 58

Dat PADJANGKO er zóó vuil en onverzorgd uitzag, scheen de „burgemeester” niet erg te vinden; daarvoor was hij zelf nog te weinig aan zindelijkheid gewend.

We verzochten het dorpshoofd, PADJANGKO nog eenigen tijd bij zich te houden en vertelden hem tegelijk, dat we moeite deden om den jongen ergens geplaatst te krijgen, waar hij geregeld onder leiding zou komen. We dachten hierbij aan 't een of ander Tehuis voor verwaarloosde kinderen, zooals het *Leger des Heils* enkele gestichten heeft in Indië.

PADJANGKO VERHUIST NAAR PALOE

Onze wensch werd aanvankelijk vervuld: PADJANGKO is nu reeds te Paloe bij de *Witte-Kruis-kolonie*, die bestuurd wordt door 't *Leger des Heils* en eigenlijk een landbouwkolonie is. De Heer en Mevrouw VEEREN-HUIS, die daar aan 't hoofd staan, hadden zich n.l. bereid verklaard om het eens met PADJANGKO te probeeren. Werkelijk een vriendelijke daad van hen.

Toen we hoorden, dat er op de kolonie een plaatsje voor hem was, zonden we dienzelfden dag nog een bode naar het dorp *Djoëmbojo* waar hij logeerde, met de boodschap, dat PADJANGKO den volgenden morgen bij ons verwacht werd. Hij mocht ook dadelijk met den brenger van de boodschap meekomen, als hij er zin in had! En ja hoor, dat scheen hij 't liefst te willen, want toen we 's avonds (half zeven) rustig onzen boterham zaten te eten, kwam men ons vertellen, dat PADJANGKO er al was.

We hadden juist een gast. Stilletjes liep de zending eventjes van tafel weg, om onzen vriend te waarschuwen, dat hij zich eerst netjes moest wasschen en verkleeden, vóórdat hij dan binnen kon komen om ons allen te groeten.

„En hoe vindt je het nu PADJANGKO, dat je naar een school zal gaan, waar je heel knap kunt worden, als je je best maar doet?”

Hij lachte en zei: „*Madago Toea*”, d.w.z. dat is prachtig, of dat is mooi, meneer!

En vond je familie het dadelijk goed, dat je nu zoo ver weg wordt gezonden?”

„Ja”, was 't antwoord, „maar ze zeggen dat ik hen niet mag vergeten als ik soms later knap zal zijn geworden”. — „Je hebt zeker nog geen afscheid van je familie genomen is 't wel?”

Ja, dat moest eigenlijk nog gebeuren, want zoo op eens weg, dat was wel een beetje erg.

Drie dagen later is hij weer voor een paar dagen naar zijn dorp terug gegaan, om voorgoed afscheid van allen te nemen; voorgoed eigenlijk niet, want hij heeft tot de menschen gezegd, dat als hij goed oppast en men op de kolonie tevreden over hem is, de zending hem over twee jaar reisgeld zou zenden en dan mocht hij, als Meneer *Vereenhuis* 't goed vond, voor een paar maanden met vacantie naar *Posso* terugkomen.

Met leeg handen kon hij geen afscheid nemen van zijn familie vond hij; daarom vroeg hij me héél gewichtig, of hij wat geld van zijn spaarbank-boekje mocht afnemen, dan kon hij 't een en ander in de toko ¹⁾ koopen. Daar was ik nu niet erg vóór. Ik gaf hem dus wat zout, eenige doosjes lucifers en wat pruimgerij mee in een zakje, om uit te deelen; dergelijke

1) Een soort inlandsche winkel, waar van alles te krijgen is.

zaken hebben de menschen hier graag, evenals garen, en naalden.

Met een vroolijk gezicht kwam hij eenige dagen later terug. „Heeft het kamponghoofd nog wat gezegd?” vroeg ik hem. En je ooms en tantes?”

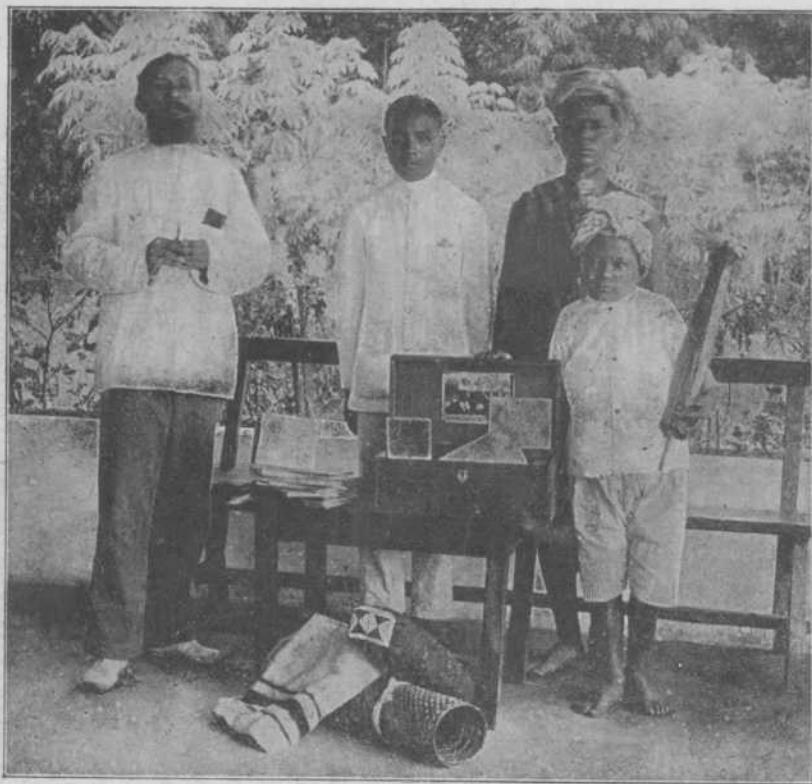
„Niets bizonders; ze vonden 't best dat ik naar *Paloe* ga. Alleen zeiden een paar oudjes: „Hoe durf je jongen! Je bent nu zoo dik en vet; als de menschen van *Sigi* honger hebben, dan slachten ze jou en eten je op!”

„En wat heb je daarop geantwoord?” vroeg ik.

„O”, lachte PADJANGKO, „ik zei: wees maar niet ongerust, meneer en mevrouw zullen me niet naar menscheneters zenden. Ik zal wel een brief schrijven aan meneer en mevrouw als ik goed aangekomen ben, en dan zullen jullie er ook wel van hooren”.

Ondertusschen hadden wij hier de uitzet van PADJANGKO in orde gebracht: 4 nieuwe baadjes, 6 broeken, 2 hoofddoeken, een nieuwe paraplu, een kussentje, een matje om op te slapen, en een deken om zich 's nachts te verwarmen; boeken, schriften, pen en potlood. Alle leesboeken in de *Bare'e*-taal, heeft hij mee gekregen, opdat hij zijn taal niet zou vergeten! O ja, zeep ook nog, garen en naald, en nog andere kleinigheden!

Een kistje met een goed slot er op, heeft hij van onze kinderen gekregen. Ze hadden twee kistjes, één voor speelgoed, en één voor de prentenboeken. Maar omdat PADJANGKO op reis moest en geen goed sluitend kistje had, vonden de zusjes, dat de boeken maar op een plank moesten worden geborgen, dan kwam er een kistje leeg voor hun vriendje.

PADJANGKO MET ZIJN KOFFER EN ZIJN SCHATTEN, BIJ ZIJN VERTREK
NAAR DE KOSTSCHOOL

Op den voorgrond ligt o.a. zijn slaapmatje. Links staat de heer ZUPPINGER
door wiens vriendelijke tussenkomst PADJANGKO naar *Paloe* kon gaan.

Op het plaatje staat PADJANGKO met zijn hebben en houden en laat zien wat hij heeft meegekregen. In het deksel van de kist heeft hij het portret van de zusjes *Schuyt* geplakt. Al is hij nu ver weg, hij zal ANNIE en SIENTJE niet vergeten, omdat hij ze elken dag kan zien op het plaatje in zijn kist.

Ook bevond zich daarin een envelop met postzegel er op geplakt, en met dit adres: Aan den Heer en Mevrouw SCHUYT, Posso, *Koekoe* (Midden Celebes). Als hij nu op de kolonie is aangekomen, dan heeft hij maar eventjes een briefje te schrijven, al is 't met potlood; dan in de envelop doen, en „klaar is Kees!”

Nu moet ik toch nog even vertellen, hoe hij van hier is vertrokken.

's Avonds om zeven uur, met heldere maan, kwam de ossenkar voor ons huis, om PADJANGKO af te halen. Al onze *moerids* kwamen hem een hand geven. Wij herinnerden hem ondertusschen nog aan een en ander, maar toen hij ons een hand gaf, kwamen de „waterlanders” voor den dag. Fluks draaide hij zich echter om, nam zijn nieuwe paraplu op en sprong handig in de ossenkar. „Flinke jongen!” zeiden we tot elkaar.

De zusjes vroegen ons of ze PADJANGKO een eindje mochten wegbrengen. Vader zette ze daarom ook in de kar en bracht PADJANGKO weg tot aan 't eind van 't dorp. 't Spreekt vanzelf, dat hij zoo'n lange, gevaarlijke reis niet alleen kon maken. Op 't plaatje staan twee groote jongens van *Sigi* (Paloe) en op den hoek links meneer ZUPPINGER onze gast, door wiens

vreundelijke tusschenkomst PADJANGKO een plaats op de kolonie heeft gekregen. De beiden eersten waren met den Heer ZUPPINGER naar *Koekoe* meegekomen en namen op hun terugweg PADJANGKO onder hun geleide mee naar *Paloe*.

Ons vriendje had een „pas” van het kamponghoofd gekregen en had ook de toestemming van zijn familie; maar hij kon 't landschap *Posso* toch niet verlaten zonder reispas van den *controleur*¹⁾; die moest hij van het gouvernementkantoor te *Posso* krijgen. Ook wisten we niet, of de groote stoomboot van de *Paketaart-Maatschappij* de strandplaats *Parigi* zou aandoen, waar PADJANGKO aan wal gezet zou moeten worden. Een onderwijzer van *Koekoe* gaven we hem mee om een reispas te vragen. Hij zou PADJANGKO niet verlaten, alvorens hij goed en wel in de boot of in de prauw zat.

Vier dagen hebben ze te *Posso* op de boot moeten wachten, en toen deze er eindelijk was, hoorde de *goeroe*, dat het schip *Parigi* zou voorbij varen. Dat was een teleurstelling! Nu moest men een prauw zien te krijgen, en dat ging niet zoo gemakkelijk. Toch lukte dit na een paar dagen.

Maar, o wee! toen eindelijk 't uur aanbrak waarop PADJANGKO in de prauw zou stappen en hij „de zee zou gaan bevaren”, toen begaf hem de moed; hij verlangde terug naar *Koekoe*; hij hoorde dat de reis met de prauw op zee twee nachten en drie dagen zou

1) De ambtenaar door de regeering aangesteld om de landstreek te besturen.

duren; geen wonder dat de arme jongen angstig werd. De *goeroe* vertelde ons later, dat hij geen raad met PADJANGKO had geweten. Hij huilde maar en was zoo bang voor die groote zee! De meester kon niets van hem gedaan krijgen. Totdat hij opeens bedacht, ik moet PADJANGKO toch zonder harde woorden weg zien te krijgen. Hij haalde een blinkenden gulden uit zijn zak, gaf hem dien en zei: „Toe PADJANGKO, wees nu dapper! En zal je niet vergeten mij een brief te schrijven? Ik zal jou ook niet vergeten!”

Die mooie blanke gulden deed een wonder.

PADJANGKO nam werkelijk afscheid van den meester, en stapte moedig 't ranke bootje in.

PADJANGKO WORDT BEWONDERD

In verband met PADJANGKO moet ik ook nog even mijn beide oudste dochtertjes noemen.

FRANCINA, de oudste, is 7 jaar geweest in Juni 1916. Zij kon toen al lezen en schrijven en ook al een beetje rekenen (uit 't hoofd en op schrift) In dien tijd schreef zij met inkt een briefje aan PADJANGKO dat we eerst voor haar op 't bord hadden geschreven. Ze vertelde daarin van haar zusje AGATA, die nog klein is, maar toch haar beide oudste zusjes al kent. Ze zond ook een portretje van de kleine zus. PADJANGKO zou wel gauw eens terug schrijven, dacht ze, want zij zond hem ook een leeg vel papier met envelop en postzegel; dan behoefde ze niet al te lang op antwoord te wachten.

ANNIE, de jongere zus van Sientje, was toen 5 jaar oud. Deze ging 't meest met PADJANGKO om, voordat hij naar Paloe vertrok!

Als PADJANGKO een booze, dwaze bui had, bijv. om één of andere onnoozele reden met zijn hakmes of stok aan alle kanten om zich heen sloeg, een houw in den stam van een boom gaf, of struiken, die hem

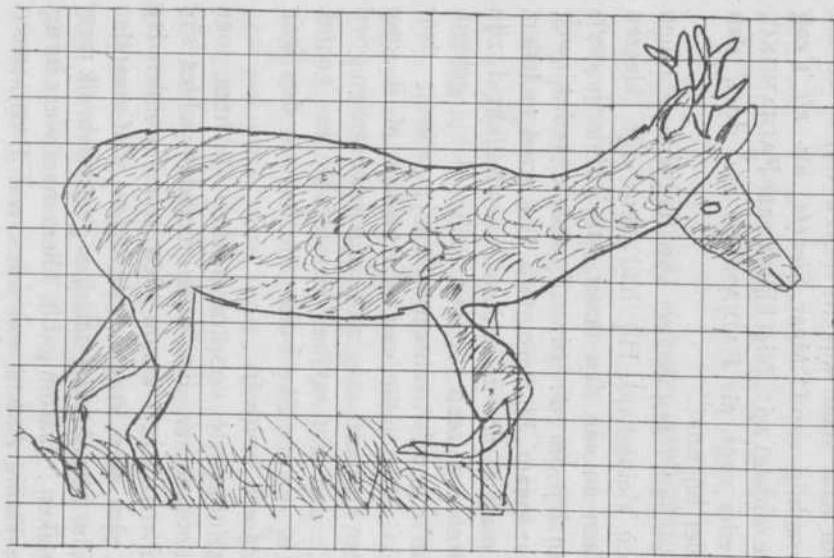
op dat oogenblik in den weg stonden, tegen den grond sloeg, dan kon *Annie* er op een afstand met verbazing stil naar staan kijken. 't Leek wel of ze dat werkelijk prachtig vond! Maar *Sientje*, als *zij* 't zag (ze is ook de oudste) zei: „Niet kijken naar PADJANGKO, Annie! Moeder zegt, als PADJANGKO zóó doet, dan hoort hij niet bij ons!”

Ja, af en toe had PADJANGKO van die woeste buien b. v. om een kleinigheid. Hij had eens zijn kleeren uitgewasschen en aan den oever van 't riviertje neergelegd, toen hij om de één of andere reden wegging. Later kwam hij terug om zijn goed te halen, maar een oudere *moerid* had uit vriendelijkheid zijn pakje kleeren en zeep op een veilig plekje gelegd. „Waar is m'n goed”? schreeuwde hij; „wie is daar aan geweest? Blijf jullie van m'n kleeren af, ik kom ze halen, en niemand mag aan mijn gewasschen goed komen”. En met zijn zakmes zwaaide hij in 't rond, en hakte er op in; elke boom die hem in den weg stond kreeg een houw¹⁾.

Om ongelukken te voorkomen heb ik hem toen 't mes afgenomen en het twee maanden achter slot bewaard. PADJANGKO kwam toen op een goeden dag eens om zijn mes vragen; de twee straf-maanden waren om; hij beloofde mij dat hij er geen misbruik meer van zou maken; daarom gaf ik 't hem maar weer terug.

Voor de kleine ANNIE was alles wat PADJANGKO vertelde hoogst belangrijk, en met aandacht luisterde

1) federe jongen van zijn leeftijd, en de meisjes dikwijls ook, dragen kapmessen die men hier in Posso om allerlei reden bij de hand moet houden.

EEN TEEKENING VAN PADJANGKO, DIE HIJ ALS AFSCHIEDSCADEAU AAN
ANNEKE EN SIENTJE SCHUYT HEEFT GEGEVEN

zij altijd naar buffelverhalen, of naar de streken die PADJANGKO met vrindjes had uitgehaald.

Wij kwamen op een Zondagmiddag op onze wandeling PADJANGKO eens tegen, boven op den rug van een heele groote buffel met reuzenhorens ¹⁾! „Hè”, riep SIENTJE hem toe, PADJANGKO! „hoe ben je d'r opgeklimmen?”

„Wacht”, zei onze vriend, „dat zal ik je laten zien”, en meteen gleed hij langs den buffel z'n staart naar beneden.

„Maar nou weer d'r op”, zei SIENTJE.

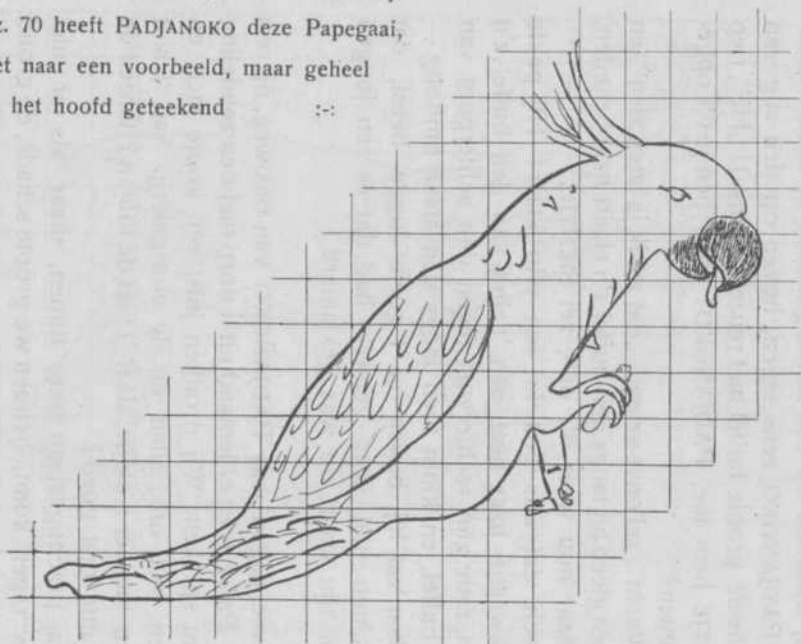
Doch, dat was ook in een wip klaar! Hij pakte het kwastje haar beet, aan 't eind van den buffel z'n staart, zette zijn rechtervoet tegen den achterpoot van den buffel, en klom toen langs den staart omhoog — en daar zat hij, boven op 't goeie logge beest, dat misschien niet eens gemerkt had dat er een jongen tegen zijn staart op was geklauterd!

Twee dagen was PADJANGKO van ons weg, op reis naar *Paloe*, toen er iemand uit 't dorp met den zendeling kwam spreken. Wij dronken juist een kopje thee en waren met ons allen op de voorgalerij. Aan 't slot vroeg meneer: „Hoe staat 't met de tuinen? Groeit de geplante rijst goed?”

„Ja, prachtig staan onze tuinen, maar als er niet gauw regen komt, hebben we groote schade, de grond barst van de droogte”.

1) De buffels dragen een ring door hun neus en aan dien ring een touw, waarmee ze in toom gehouden worden en daarheen geleid, waar de jongens 't beest hebben willen.

Evenals de voorstelling van het Hert op
blz. 70 heeft PADJANGKO deze Papegaai,
niet naar een voorbeeld, maar geheel
uit het hoofd geteekend :::

NOG EEN TEEKENING VAN PADJANGKO, DIE HIJ ALS AFSCHIEDSCADEAU AAN
SIENTJE EN ANNIE SCHUYT HEEFT GEGEVEN

„Zou er gauw regen komen?“ vroeg mijn man, en keek eens naar de lucht. „’t Lijkt wel! Kijk, de lucht is dik bewolkt!“

„Dat is al een paar dagen zoo“, antwoordde de bezoeker; „wie weet hoe lang het nog zoo blijft!“

„Hè, Papie!“ zei ANNIE op eens, die stil aan haar tafeltje zat te spelen, maar blijkbaar alles gehoord had, „Nu is PADJANGKO weg! PADJANGKO wist altijd te zeggen of ’t gauw zou regenen of niet“.

Allen lachten om die opmerking, die wel een bewijs was, hoe ANNIES gedachten bij PADJANGKO waren.

DE EERSTE BRIEF VAN PADJANGKO

Kalawara na Poetik (Paloe), 14 Maart 1916.

Dezen brief zend ik aan Mijnheer en Mevrouw te Koekoe in Posso.

Ik deel U mede, dat ik nu te Kalawara ben. Ik ga school. Het gaat goed met me. Ik hoop dat het met U net zoo goed gaat als met mij.

Alleen heb ik het moeilijk met 't leeren van de taal der Javanen ¹⁾.

Ik geef U ook kennis, dat mijn zeep helaas op is; mijn kleeven zijn al vuil. En mijn lucifers en garen is ook op. Als Sientje medelijden met me heeft, vraag ik wat te zenden; en ook vraag ik om een foto van al de pleegkinderen; laten zij mij een brief schrijven.

Dit is voorloopig alles wat ik te zeggen heb. Ik groet U mijnheer en mevrouw, en Annie en Sientje en goeroe Ponto en alle pleegkinderen te Koekoe.

w.g. PADJANGKO te Kalawara.

¹⁾ De kolonie wordt haast uitsluitend door Javanen bewoond. A. M. S.—M.

NASCHRIFT

Het gaat ons „boefje” dus in veel opzichten heel goed. Hoe hartelijk hopen wij, dat hij ook verder onze verwachtingen niet beschamen zal en hij zijn uiterste best zal blijven doen om een flinke landbouwer te worden. En vooral om op te groeien als een jongen, die den Heer met zijn geheele hart lief heeft.

OVERZICHT VAN DEN INHOUD

	BLADZ.
EEN WOORD VOORAF DOOR DR. ALB. C. KRUYT	5
WAAR PADJANGKO VANDAAN KWAM EN WIE	
HIJ WAS	7
PADJANGKO GAAT NAAR SCHOOL EN KOMT BIJ	
ONS IN HUIS	12
PADJANGKO LEERT ZICH WASSCHEN . . .	21
PADJANGKO ONDERVINDT DAT WERKEN VOOR	
SPELEN MOET GAAN	26
PADJANGKO MET ZIJN AAP	30
PADJANGKO ONDER VERKEERDEN INVLOED .	34
PADJANGKO GAAT OP REIS NAAR PENDOLO .	41
PADJANGKO MAAKT ZICH ERG BOOS . . .	47
PADJANGKO LEERT ZICH ZELF TE OVERWINNEN	51
PADJANGKO IS BANG	54
PADJANGKO ALS „PIET DE SMEERPOES” .	57
PADJANGKO VERHUIST NAAR PALOE . . .	61
PADJANGKO WORDT BEWONDERD	68
DE EERSTE BRIEF VAN PADJANGKO	74
NASCHRIFT	75
PLAATJES: OP DEN OMSLAG, EN OP DE BLADZ.: 2, 15, 20,	
25, 48, 59, 64, 70, 72.	
